

19. MAI 1955

En viss avspenning ute og hjemme?

Arbeiderpartiets landsmøte i 1955 trådte sammen 19. mai — vi hadde da nettopp passert 10-årsdagen for frigjøringen. Vi kunne notere at det hjemme i Norge stadig var full sysselsetting, stigende produksjon og ellers framgang på nesten alle områder. I den utenrikspolitiske situasjon hadde det skjedd noe som gledet oss like mye: Østerrike hadde endelig fått fred. Sovjetsamveldet hadde gått med på en avtale som sikret Østerrike frihet og uavhengighet. Dette ble oppfattet som et uttrykk for en viss avspenning i verden. I omtalen av den utenrikspolitiske situasjon viste Einar Gerhardsen til den britiske regjeringens melding til parlamentet om forsvarsprogrammet for 1955 — det var åpnet med denne setningen: «Framkomsten av vannstoffbomben overskygger alt annet som hendte i 1954.» Formannen kommenterte:

Vi vet at vannstoffbomben radikalt har tilspisset det problemet som atombomben skapte, fordi dens ødeleggelsessevne er så å si ubegrenset. Den britiske regjering sier i sin melding til parlamentet at det er av vesentlig betydning at menneskene blir klare over størrelsesordenen av de ulykker som en storkrig i dag vil bringe med seg. Hvis menneskene først blir klar over omfanget av den faren som truer, vil det vokse fram en fredsvilje som er så sterk at selv de mest egenrådige herskere vil måtte ta hensyn til den. Denne fredsviljen gjør seg sterkere gjeldende hos alle folk. Er det da ikke rimelig at statsmennene, som kjenner de redsler en ny krig vil føre med seg, velger forhandlingens vei?

Begge stormaktsgrupper rår i dag over disse våpen og over hjelpemidler til å levere dem der de kan gjøre størst skade. Resultatet er at forholdet mellom de to maktblokkene kjennetegnes av en fryktens likevekt. Den demokratiske del av verden, som uten disse våpen ville ha vært militært helt underlegen, setter sin lit til deres avskrekkende virkning. «Vi må godta det faktum at vårt eneste forsvar ligger i at vi har kraft til å gå til motangrep, og håpe at det aldri vil bli nødvendig,» — slik uttrykte Attlee det britiske arbeiderpartis standpunkt i Underhuset. Derfor har vi ingen tro på at spørsmålet om atombomber og vannstoffbomber kan løses isolert. Et forbud mot atomvåpen må være et ledd i en alminnelig nedrustningsavtale, og det har bare verdi hvis det kan skapes sikkerhet for at det overholdes. Det må derfor være ledsaget av en effektiv internasjonal kontrollordning som gir internasjonale organer adgang til fri inspeksjon, og myndighet til inn-

grep overalt hvor det er nødvendig å overholde forbudet. Ingen må kunne fri seg fra kontrollen ved å dekke seg bak sin nasjonale suverenitet. Kontrollordningen må også omfatte vanlige våpen. Det er et vilkår vi i vår del av verden ikke kan fravike.

I sin programtale for landsmøtet sa Einar Gerhardsen også at det kunne være grunn til å si litt om «de borgerlige partiers overgang til Arbeiderpartiets standpunkter i mange av de saker som før stod i forgrunnen i den politiske striden»:

Det gjelder så avgjørende ting som full sysselsetting, full utbygging av trygdeordningen, fri utdanning og utbygging av skoleverket, boligbygging som samfunnsoppgave, ferie for alle lønnstakere, en familievennlig skattepolitikk, og en viss utjamning av lønningene. Halvdan Koht sa i en tale forleden at «den største seier vi kan vinne, er at motparten må bøye seg for våre idéer og er med på å arbeide for dem». Ut fra en slik betraktning kan Arbeiderpartiet konstatere at det har vunnet store seirer, men det betyr også at avstanden mellom partiene blir mindre, og forskjellen ikke lenger så merkbar og omfattende. En kan spørre om grunnen til at de borgerlige partiene i disse spørsmålene har nærmet seg Arbeiderpartiet. Vi må ha lov til å gå ut fra at det først og fremst skyldes en i og for seg naturlig utvikling, og en økt sosial forståelse. Men noe av forklaringen ligger kan hende også i det faktum at Arbeiderpartiet under alle omstendigheter ville ha gjennomført disse reformene, og at de borgerlige partier derfor mente at det var like godt å følge med på ferden. Vi skal likevel være glade for den støtte vi i disse mange viktige spørsmålene har fått fra de borgerlige partiene. Vi har enda mer enn nok å være uenige om.

Om Arbeiderpartiets økonomiske politikk etter krigen sa Gerhardsen at den hadde vært dristig.

Alt i 1947 hadde vi brukt opp mesteparten av de store valutaressurser vi hadde da krigen sluttet. Fra 1948 ble Marshall-hjelpen satt inn, og Norge ble tildelt en mye større del av denne hjelpen enn vi etter folkemengden hadde krav på. Det skyldtes i stor grad at vi la fram rasjonelle investeringsprogrammer, som nok krevde ekstra kapitalimport for å kunne gjennomføres, men som i neste omgang ville føre til økt produksjon og produktivitet. I alt fikk Norge en økonomisk hjelp på 2800 millioner kroner fra våren 1948 til utgangen av 1952. Disse midler gjorde det mulig å gjennomføre utbyggingen i enda raskere tempo enn i de første etterkrigsåra.

Fra 1946 til 1954 er produksjonen økt med om lag 40 prosent, mens tilgangen på arbeidskraft bare er økt med 10 prosent. Industriproduksjonen er økt med nesten 100 prosent, produksjonen fra den kjemiske industri er tredoblet, aluminiumsproduksjonen er firedoblet, av ferrosilicium er pro-

duksjonen tredoblet, og av kvelstoff mellom to- og tredoblet. Elektrisitetsproduksjonen er fordoblet, og handelsflåten er mer enn fordoblet. Det er tatt i bruk mer enn 200 000 nye boliger i disse åra. Enda det går en større del av ressursene til investering enn noen gang før, er forbruket pr. innbygger økt med 26 prosent, og bedringen er størst for de samfunnsgrupper som før stod dårligst. Det er gjort store forbedringer på arbeidsplassene, og det er gjennomført kortere arbeidstid i noen fag, samtidig som alle lønns-
takere har fått 3 ukers ferie. Trygdene og de andre offentlige ytelser er bygd ut og kommer delvis som et tillegg til økingen i det private forbruk.

Mange har kritisert regjeringen, fordi den har brukt valutaressursene til utbyggingen av landet i stedet for å samle seg en solid valutakasse. Det skal innrømmes at det har vært en dristig politikk, og det har mange ganger satt nervene på en streng prøve hos dem som har hatt ansvaret for utviklingen. Men vi har nå et godt utbygd produksjonsapparat, som gir oss større trygghet for sysselsetting og konkurransekraft.